

Károly KÓS

GLASUL CARE STRIGĂ

Către maghiarimea din Ardeal, Banat, Ținutul Crișurilor și Maramureș!

„Și ei l-au întrebat: Dar cine ești? Ești Ilie?

Și el a zis: Nu sunt! Ești prorocul?

Și el a răspuns: Nu.

Atunci i-au zis: Dar cine ești?

Ca să dăm un răspuns celor ce ne-au trimes.

Ce zici tu despre tine însuși?

Eu, a zis el, sunt glasul celui ce strigă în pustie!”

De doi ani amari ochiul nostru privește deja spre vest. Am văzut cum a apus acolo soarele. Ochiul nostru, înecat în speranțe, încredere, tânjire și durere a privit până ce ne-au dat lacrimile de atâta efort.

Căci soarele își continua drumul mereu coborând, apunea tot mai mult; la început doar încet, apoi tot mai repede, în sfârșit a dispărut, iar pe cer au rămas doar norii purpurii de culoarea sângelui.

Acum deja ne putem dezmetici: Deocamdată nu există mai departe. *Acest* soare a apus, s-a sfârșit cu *aceasta*. Iar de pe față ne putem șterge lacrimile. Până și urma acestora.

Undeva au semnat ceva, undeva au negociat, au împărțit ceva undeva; într-un loc au trântit o ușă deschisă, ca să rămână închisă pentru totdeauna.

De pe stânca uriașă pe care ne-am cățărat prin propria noastră forță cu munca a o mie de ani și pe care fiecare treaptă am sculptat-o cu brațele și mintea noastră și am stropit-o cu propriul nostru sânge, de acolo ne-au aruncat în gol.

Știm de ce.

Vechiul nostru drapel e rupt, sabia știrbită, sufletul ne este încătușat.

Dar știu: *trebuie* totuși să ne ridicăm.

Dar știu: *trebuie* să începem din nou munca grea, istovitoare.

Știu: vom deschide drum în stânca tare, sălbatică, pe care odată cu noi și în urma noastră va păși un vechi și dârz popor *din nou înălțându-se*.

Auzim, vedem și știm deja, deoarece e realitate: Ungaria veche nu mai există.

Nu atunci s-a stins când la Paris i s-a regizat înmormântarea, ci atunci când ea însăși a anunțat: da, *nu mai sunt cea veche*. Acesta este adevărul!

De șaptezeci de ani părinții noștri au rostit *acel* cuvânt: sub o singură voință și de jumătate de secol s-a înfăptuit un vis de o mie de ani; Ungaria, deasupra căreia la Paris au rostit condamnarea.

Timp de o jumătate de secol a viețuit *un singur* pământ maghiar, un atelier mare, tânăr și puternic. Nu l-au putut lăsa să muncească *astfel* pe mai departe.

Maghiari din Ardeal, Banat, Ținutul Crișurilor, Maramureș: noi am fost ruți, azvârliti din acel atelier, care s-a construit cândva cu munca noastră epuizantă.

Nu ne-au întrebat: vrem?

Iar noi nici până astăzi nu am vrut să credem că s-a întâmplat, că s-a putut întâmpla acest lucru.

Și de doi ani nu am mai lucrat. Dar am așteptat. Am așteptat sperând cu credință creștinească să răsară soarele pentru noi:

La apus! Doi ani am visat și nu am vrut să știm despre Viața ce alerga pe lângă noi luptând. Nu vroiam să auzim și să vedem, nici să simțim, nici să trăim, am vrut doar să credem și să ne încredem, să visăm și să așteptăm minuni până ce vom fi treziți.

Căci ne-am obișnuit cu ceea ce e vechi, ne plăcea ceea ce am creat cândva.

Am crezut că este al nostru pentru totdeauna, așa cum noi l-am creat pentru noi.

Acum s-a aflat totul. După doi ani de așteptări amare, de vise letargice, am aflat că tot în ceea ce am crezut, ne-am pus încrederea, am sperat, este o himeră. Am aflat că soarele nu răsare acolo unde a apus.

Să recunoaștem: credința ne-a fost mult înșelată.

Să recunoaștem: a durut decepția; ne-a durut că trebuie să ne scoatem credința din suflet, căci ea n-a fost credință adevărată.

Vouă, celor două milioane de maghiari din Ardeal, Banat, Ținutul Crișurilor, Maramureș, nu eu vă spun, ci Ungaria schilodită a pronunțat sentința legată de noi: nu pot să fac altceva, accept condamnarea care a fost comunicată, enunțată și executată împotriva voinței și credinței mele: *Eu la voi, cei ce cu forța ați fost ruți din sânul meu, renunț.*

Acesta este adevărul!

Cel care spune altceva: minte; cel care crede altceva: visează; cel care speră altceva: aleargă după himere.

Trebuie să ne însușim morala; trebuie să înfruntăm realitatea implacabil de rigidă și nu avem voie să ne amăgim. Trebuie să muncim, dacă vrem să trăim, și *vrem* să trăim, așadar vom munci.

Dar de acum doar noi singuri, pentru noi.

Iar spre vest să nu ne mai uităm. De la aceasta doar ni se îngreunează inima și ne dor ochii. Acolo a apus soarele, doar cerul mai este purpuriu și norii grei ai destinului care se ghemuiesc în zare. Acestea doar lacrimi ne mai storc.

Să avem grijă! Lacrimile sunt scumpe și să nu vadă nici un străin ceea ce ne doare.

Cu un orgoliu de o mie de ani ținem însă privirea peste creasta munților noștri, pentru că de aici trebuie să se reverse pentru noi zorile.

Ungaria veche nu mai există pentru noi; dar Ardeal, Erdély, Siebenbürgen, Transsylvania, sau în orice limbă l-ar numi lumea: a înviat și există, precum a existat și atunci, când noi înșine am crezut, *deoarece am vrut să credem*, că nu mai este și doar Ungaria există. A existat și atunci, dar și acum există și oricum ar vrea orice fel de voință, în vecii vecilor va exista.

S-a lăsat bariera pe un drum minunat, care dănuiește de jumătate de secol: trecerea interzisă. Cu uneltele noastre ardeleni de o mie de ani și puterea noastră străveche, încercată, trebuie să ne tăiem noi drumuri, însă doar pentru noi.

Cu vechile unelte trebuie să făurim arme noi, mai bune decât cele depuse, distruse, scoase din mâinile noastre.

Nimeni nu ne va ajuta, dar atunci nimănui să nu-i fie nici milă de noi.

Trebuie să construim! Vom construi așadar cetăți noi, puternice, unui Dumnezeu vechi. Celui Singur, celui Drept, Dumnezeului Puternic. Celui care ne-a trimis aici cândva din Asia misterioasă, și pe care noi l-am luat aici cu noi. Cel care ne-a apărat până acum și pe care și noi l-am apărat – pentru noi.

...Au îngropat deci Ungaria veche. A fost o înmormântare frumoasă. Pe mormânt au sădit flori, iar la cap i-au înălțat un monument încondeiat. Ca cei care mai trăim să putem plânge și să jelim, și să nu îndrăznim a ne mai gândi la viață, ci să avem mereu în față dealul, iar pe dealul presărat cu flori monumentul funerar cu topuz, frumos cioplit și înstelat.

Noi n-am fost invitați nici măcar la înmormântare...

Ne resemnăm, pentru că trebuie să ne împăcăm și cu acest gând și credem în viața noastră veșnică.

Pornim pe noul nostru drum, dar ducem cu noi amintirea mării înmormântări și o așchie din crucea unei țări crucificate.

De doi ani încoace, mulți dintre noi au învățat să se roage, iar mulți și să înjure. Și mulți au învățat să viseze, iar mulți să și plângă, dar cei mai mulți dintre noi am privit apele, apele noastre, care se grăbesc vijelioase dinspre munți în jos, spre Alföld. Mulți am privit apele și dintre noi mulți au și pornit de-a lungul apelor în jos, dinspre munți, afară, spre apus. Ca niciodată să nu se mai întoarcă de acolo.

Însă vremea rugăciunii a trecut. Și a trecut și timpul înjurăturilor. S-a terminat și cu visarea, și cu lacrimile. Iar cei care au pornit de-a lungul apelor nu se mai pot întoarce aici, cel care pleacă dintre noi, acela nici să nu-și mai dorească să se întoarcă cândva; acela nu va mai avea aici niciodată nici loc, nici moștenire.

Ne-am trezit. Vrem să vedem clar. Vrem să ne confruntăm cu Viața, vrem să vedem clar situația noastră. Vrem să ne cunoaștem *pe noi înșine*.

Trebuie să ne socotim forțele, să organizăm munca, trebuie să cunoaștem scopul pe care vrem să-l atingem.

Cel căruia îi este teamă, cine-i laș, cine nu are încredere și cine nu crede, cel care este slab, acela să iasă afară din rând. Acela să plece. Acela ne face probleme, acela ne zădărnicește munca, acela ne pune piedică, acela este trădătorul nostru!

Să nu plângem pe nimeni care pleacă de aici. Să nu oprim pe nimeni. Și să-i îndemnăm la plecare și pe cei ce șovăie; Șovăitorii nu au acum aici loc.

Sunt un glas ce strigă: *strig acestea!*

Condamnarea a fost executată: Maghiarimea de două milioane din Ardeal, Banat, Ținutul Crișurilor și Maramureș a fost înglobată în România...

Nu moralizăm. Nu căutăm trădători, nu-i căutăm pe cei ce fac compromisuri, pe cei lași, pe cei vinovați sau pe țapii ispășitori. Nu ne consolăm ca niște lași încriminând acum. Ne suportăm destinul așa cum ne-a fost dat.

Nu căutăm legalitate sau ilegalitate, dreptate ori nedreptate, nu așteptăm echitate, nici îndurare.

Nici nu cerem.

Nu cercetăm ce fel de pomană pentru cerșetori ne-a pregătit nouă acel tratat încheiat la Trianon, făcut pentru noi, fără noi.

Asta nu are prea mult rost.

Dreptatea noastră este forța noastră.

Acela va fi al nostru, ce ne putem obține prin luptă.

Celor curajoși strig deci, celor ce vor să lupte, celor cu simțul datoriei; celor ce vor să vadă, celor cu privirea înainte.

Să iasă afară, să nu le fie rușine, să nu doarmă, să nu facă pe supărații.

Viața nu așteaptă; Viața aleargă.

Cu glasul meu ce strigă, acestea strig!

Fundamentul pe care putem construi cu conștiința împăcată și sufletul încrezător sunt: două milioane de maghiari.

Două milioane de maghiari conștienți de istoria lor de o mie de ani și cu morala acestora pot cauza mari dezechilibre de greutate pe un teritoriu geografic unitar, cu o populație de 13-14 milioane de locuitori neomogeni, în cadrul unei țări tinere, sărace, care doar de jumătate de secol trăiește o viață independentă, în caz că vor colabora ori vor lucra împotriva acesteia.

De noi, maghiarimea din Ardeal, trebuie să țină cont întotdeauna cel care și-a extins suveranitatea deasupra noastră. Trebuie să țină cont și România, dacă vrea ca dezvoltarea sa în teritoriu și în ceea ce privește numărul populației să însemne și *mărirea puterii* și nu o povară în plus, un jувăț apăsător.

Nu ar trebui să uite că noi nu suntem pur și simplu un număr de oameni rupți din sânul maghiarimii unitare, ci o unitate istorică, de o mie de ani de sine stătătoare, cu proprie conștiință specială de ardelean, cu proprie cultu-

ră și demnitate. Am știut să avem în vedere orice situație, am știut să cârmuim țara și să ne ridicăm în picioare după grele înfrângeri. Cunoaștem forța noastră, nu o apreciem peste valoarea ei, dar nici sub această valoare: am încercat deseori, cât putem.

Noi, două milioane de cetățeni ce muncesc, plătesc taxe, produc valori materiale și culturale suntem fantastica mărire a puterii României. Însă noi, două milioane de dușmani din interior, ce nu muncesc, nu produc, urăsc și sunt perfizi: suntem ciurma României.

Mărturisim însă deschis și sincer: mai degrabă suntem loiali decât rebeli, mai bine constructivi decât distrugători, mai cu drag prieteni sinceri decât dușmani ascunși.

Dar cu condiția ca în noua situație să ni se dea acel minim referitor la cultura noastră națională, obiceiurile străvechi, conștiința de neam, sentimentele sociale, dezvoltarea economică pe care, precum morala trecutului nostru de o mie de ani, le știm indispensabile.

Pe un fundament de două milioane de maghiari vrem să ne construim în noile condiții *autonomia noastră națională* care, pe de o parte, ne este promisă de bună voie de constituția României: hotărârea de la Alba Iulia, pe de altă parte e dobândită de voința și forța noastră, iar o altă parte de judecata lucidă a României.

Ceea ce cerem noi pentru noi astăzi, pentru ceea ce mâine luptăm, iar poimâine poate și suferim, dar ceea ce, precum credem, în sfârșit vom cuceri, tot aceasta vor cere, pentru aceea vor lupta și suferi și la urmă aceea va fi câștigată și de confrății noștri români și sași.

Deschis și cu îndrăzneală vestesc acest ultim scop al nostru. Fără nici un gând ascuns, sincer. Eu cred că această voință mocnește în sufletul nostru al tuturor, al celor care încercăm să vedem clar scopul nou în noua noastră situație.

Căci noi maghiarii putem pieri – deși acest lucru nu-i probabil – și pot dispărea de pe pământul Ardealului și sașii, dar și atunci va trăi Ardealul, deoarece este o personalitate geografică, o personalitate economică, o necesitate istorică.

Deschis și plin de curaj strig către România care a fost mărită cu noi: Noi, cetățenii României de națiune, credință și limbă maghiară vrem o autonomie națională, în posesia căreia România Mare câștigă prin noi cetățeni de încredere.

Nu vom negocia. Ne credem destul de puternici ca să vorbim deschis și sincer, iar pe fundamentul declarat să rezistăm neclintit.

Susținerea fermă sau pornirea ostilă a două milioane de cetățeni nu pot fi indiferente nici pentru un stat mai puternic, mai consolidat, mai bogat decât România.

Realitățile am vrut să le aflați. Adevăruri am vrut să vă vestesc.

Realități și adevăruri care pricinuesc durere celui laș, îl fac să tacă pe trădător, îl pierd pe dușman, îl opresc pe cel ce asuprește. Realități și adevăruri ce dau curaj celor descurajați, aduc lumină celor ce bâjbăie în întuneric, îi înarmează pe cei fără apărare.

Acestea am vrut să strig și s-ar putea să fiu glasul celui ce strigă în pustie...

Totuși strig! Ție: maghiarime de o mie de ani a Ardealului, Banatului, Ținutului Crișurilor și Maramureșului:

Trezește-te din visul tău lung de doi ani, deschide-ți ochii; uită-te în jur și ocupă-ți locul printre cei ce vor să lupte în viața cea nouă.

Timpu ce aleargă îți strigă în urechi: a ajuns cu pasivitatea. Ceea ce până acum a fost tămăduire și poate și pavăză, în orice caz însă era *cinste*, de acum înainte e lașitate.

Strig *lozinca*: trebuie să construim, să ne reorganizăm pentru muncă.

Strig *scopul*: autonomia națională a maghiarimii.

Dar strig din nou: cine-i laș, cine-i leneș, cine vrea să facă compromisuri, acela nu are ce căuta printre noi, căci acela este adevăratul nostru dușman: trădătorul nostru. Strig aceasta și vreau să cred că totuși nu voi fi doar glasul celui ce strigă în pustie...

Textul a apărut alături de alte două texte semnate de Árpád Paál și István Zágoni, la Cluj, Lapkiadó Rt., 1921 (republicat în 1988 la Lajosmizse, Pallas [Kapu Könyvek]).
(Traducere: Annamária Nastasă-Kovács)

Károly Kós (1883-1977), arhitect și grafician, scriitor și om politic, editor. După studii primare și secundare la Sibiu și Cluj, în 1902 se înscrie la Politehnica din Budapesta, la secția de inginerie, dar după doi ani se transferă la arhitectură. La scurtă vreme după absolvire (1907) își va începe activitatea în acest domeniu, proiectând – printre altele – biserica romano-catolică din Zebegény (1908-1909), complexul de clădiri al Grădinii Zoologice din Budapesta, împreună cu Dezső Zrumeczky (1909-1910), Muzeul Național Secuiesc și spitalul din Sfântu Gheorghe (1911-1912, 1914), biserica reformată de pe strada Moșilor din Cluj (1912-1913) ș.a. La finele primului război mondial, după o călătorie de studii la Istanbul, deși i se oferă o catedră de arhitectură la Școala de Arte Decorative din Budapesta, se va stabili în Transilvania, unde – la început – se va ocupa de organul de presă al Partidului Maghiar, „Vasárnap”.

Ca arhitect, a căutat să valorifice tradițiile populare din Transilvania, îndeosebi pe cele din zona Călata, de unde era originară soția sa, elaborând totodată lucrarea *Erdély népének építőművészete* [Arta arhitecturală a poporului din Ardeal]. Ca editor s-a numărat printre fondatorii, în 1924, a lui Erdélyi Szépművészeti Céh [Corporația Ardeleană a Artelor Frumoase], care va juca un rol de seamă în promovarea literaturii maghiare ardelenice. A fost totodată redactor la „Erdélyi Helikon”, din 1931. O bună parte din creația sa a fost realizată la Stana, localitate din apropierea Huedinului, unde își avea proprietatea în anii interbelici și Onisifor Ghibu. Din creația sa literară se cuvin a fi reținute romanele *Varjú nemzetség* [Neamul Varjú] (1925), *A Gálok* [Familia Gál] (1930) și *Országépítő* [Ctitorul de țară]. După sfârșitul celui de-al doilea război mondial devine profesor la Institutul de Agronomie din Cluj, continuă să proiecteze biserici și imobile, restaurează clădiri medievale etc, înregimentându-se totodată în Uniunea Populară Maghiară, fiind chiar președintele filialei regiunii Cluj (1945-1946) și deputat (1946-1948).

Asupra lui vezi: Balázs Pál, *Kós Károly*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971; Lajos Kántor, *Erős, sorsszerű parancs* [Presiunea timpului și destinului], în „Korunk”, I, 1990, nr. 3, p.294-304; Samu Benkő, *Kós Károly és az alku erkölce* [Károly Kós și etica tranziției], în „Valóság”, XXXVI, 1993, nr. 12, p.18-25; Zsolt K. Lengyel, *Kós Károly és a „Kalotaszeg” 1912. A XX. Századi transzilvanizmus kezdeteihez* [Károly Kós și periodicul „Kalotaszeg”, 1912. Asupra începutului spiritului ardelean al secolului XX], în vol. *Emlékkönyv Jakó Zsigmond születésének 80-ik évfordulójára* [Zsigmond Jakó la 80 de ani], Cluj, Az Erdélyi Múzeum, 1996, p.346-376; Anthony Gall, *Kós Károly műhelye: tanulmány és adattár* [Atelierul lui K.K.: Studiu și bază de date], Budapest, Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, 2002.